Mbʋ pɩwɩlɩɣ siŋŋ yɔ

Tɔɔnasɩ nzɩ pahayɩɣ-sɩ, paaɖʋʋ anasayɩ huɖe nɛ anasayɩ kɔɔ yɔ sɩ-tadɩyɛ lɩ mbʋ GM : 2012 taa yɔ sɔsɔ Clive James weyi ɛtɩna ɛnʋ kɛnɩnɩ ISAAA ŋgbɛyɛ Ñʋʋdʋ, ɛnʋ tʋlɩnɩ-ɖʋ.
Se pɩwazɩ kʋñɔŋdɩnaa nɛ maanaɣ mɔntɔɔwaa agbaba agbaba nɛ pa-wayɩ ñɩma.

Ɛkɩtaaɖɩnaa mba pɔ-yɔɔ pahayɩɣ tɔɔnasɩ nzɩ paaɖʋʋ anasayɩ huɖe nɛ kɔɔ yɔ, pohuuwaa siŋŋ tɔm mɩnʋ taa kpaɣ ɛkɩtaaɖɩnaa miiliyɔɔ 1.7 pɩnaɣ 1996 taa.

Ɛkɩtaaɖɩnaa miilliyɔɔnaa 170,3 pahayɩ pɩnaɣ 2012 taa tɔɔnasɩ nzɩ paaɖʋʋ anasayɩ huɖe nɛ kɔɔ, puhuu pɩnaɣ taa ɛzɩ loɖo mɩnʋ yɔɔ (6 %) yaa ɛkɩtaaɖɩnaa miiliyɔɔnaa 10,3 yee ɖɩmaɣzɩnɩ ɛkɩtaaɖɩnaa 160 mba pahayɩ pɩnaɣ 2011 taa yɔ.

Pɩnaɣ 2012 taa tɔɔnasɩ nzɩ paaɖʋʋ anasayɩ huɖe nɛ kɔɔ yɔ sihuuwaa tɔm mɩnɩʋ taa ɛkɩtaaɖɩnaa mba pahayaa yɔ. Kpaɣ miiliyɔɔ 1,7 pɩnaɣ 1996 taa pɩtalɩ ɛkɩtaaɖɩnaa 170 pɩnaɣ 2012 taa. Mbʋ labɩna nɛ haɖaʋ kʋnɛyɔ kɩmalɩnɩ ɛyaa lɛɛ lɛɛ wayɩwayɩ pɩnzɩ sɩnɛyɔ sɩ-taa mbʋ yɔ kɩ-wɛnɩ kɛzɛ ɣpɩdɩɩfɛyɩ.

Kpaɣ pɩnaɣ 1996 ŋwolo ŋsɩnɩ pɩnaɣ 2012 taa, haɖaa miiliyɔɔnaa ajɛya hiŋ naatozo (30) taa ketɛŋga yɔɔ labɩtɩ-yɔɔ wɛʋ lɩmaɣza pɩɖɛɛ mɩnɩʋ yɔɔ nɛ pahayɩɣ pɩkɩlɩ ɛkɩtaaɖɩnaa miiliyɔɔ 1,5 (50 %) mɩnʋ hɔɔlʋʋ nɛ pɩlaɣyɩ Etats Unis yaa Chine. Pɩwɩlɩɣna lidaʋ ŋgʋ haɖaa miiliyɔɔnaa sakɩyɛ wɛna haɖaʋ ŋgʋ paaɖʋʋ anasayɩ huɖe nɛ kɔɔ tɔɔnasɩ taa yɔ, nɛ kezɛɣ ŋga pɛwɛna ndɩ ndɩ tɔsʋʋ huuu, nɛ ketɛŋga ñɩm huuu yɔɔ yɔ.

Ajɛya naalɛ, Soudan (yɔlɔtʋ Bt) nɛ Cuba (saamɩla Bt) pahayɩ tɔɔnaɣ ŋga kɔɔnɔɔ ɖeɖe lɛ pɩnaɣ 2012 taa.

Caama (Allemagne) nɛ Suède ajɛya patɩpɩzɩ pahayɩ mbɔm ŋgʋ payaɣ se «Amflora» yɔ mbʋ pʋyɔɔ yɔ, kɩtɩtasɩ kɩkɛ tadɩyɛ pʋyʋ. Pologne yeba haɖaʋ kʋnɛ yɔ kɩ-saamɩla hayʋʋ Bt mbʋ yɔ, paɣtʋ sakɩyɛ ñaɖɩɣ-ɖɩ.

Ajɛya nɛɛlɛ nɛ litozo (28) wɛnɩ a-taa pahayɩ, haɖaʋ kʋnɛyɔ, pɩnaɣ 2012 taa, ajɛya nɛɛlɛ 20 kɛ tamɩn taa ajɛya wenaa lʋkɩ se pɩɖɛnɩ-yɛ nɛ ɛsɩndaa yɔ, nɛ litozo 8 ñɛkɛnɩ weewee ajɛya wena a-ɛsɛ kulaa yɔ, ŋgʋ pɩnaɣ 2011 taa lɛ tanɩm taa ajɛya wɛ hiu nɛ nakʋ (19) weewee ñɩna hiu 10.

Pɩnaɣ 2012 taa lɛ, haɖaa miiliyɔɔnaa 17,3 ŋgʋ miiliiyɔɔ 0,6 pɩnaɣ 2011 taa kahayɩ tɔɔnasɩ nzɩ paaɖʋʋ anasayɩ huɖe nɛ kɔɔ yɔ, hiŋ nakʋ mɩnɩʋ yɔɔ (90 %) yaa miiliyɔɔnaa 15 nɛ pɩlaɣyɩ haɖaa cikpema nɛ kʋñɔndɩnaa nɛ pɛwɛɛ tanɩm taa ajɛya wena alʋkɩ se pɩɖɛnɩ-yɛ nɩ ɛsɛndaa yɔ a-taa.

Pɩmalɩnɩ haɖaa sakɩyɛ nesi haɖaʋ kʋnɛ kʋcɔlɔ ŋgʋ pɩnaɣ 2012, haɖaa miiliyɔɔnaa

7,2 mba pekɛ cikpema nɛ kuñɔŋdınaa Chine ɛjaɖɛ taa nɛ miiliyɔɔnaa 7,2 lɛlaa Inde ɛjaɖɛ taa, patıŋa palabı lımaɣza nɛ pahayı yɔlɔtʊ nɛ haɖaʊ kʊnɛ pıtalı ɛkıtaaɖınaa 15 Bt ɛlɛ pılını kɛzɛɣ ŋga pehikiɣ yɔ kʊ-yɔɔ.

Kɔɔnɔɔ ɖeɖe yɔ tanım taa ajɛya hayaa akılı weewee ñına. Ahayı, tɔɔnası nzı mınıʊ yɔɔ nınʊwa (52 %) ajɛya weewee ñına ñahayı mınıʊ yɔɔ nınaza nɛ litozo (48 %).

Pınaɣ 2012 taa haɖaʊ kʊnɛ yɔ kʊɖɔm lɛɛ lɛɛ tɔm nabʊtozo taa nɛ kıwalı tɔm kagbanzı (5), tanım taa ajɛya taa ɛlɛ 11 mınıʊ yɔɔ (11%) yaa ɛkıtaaɖınaa miiliyɔɔ 1,6 ajɛya weewee ñına taa.

Wɛtʊ ndʊ patakınaa yɔ tıwılıɣ siŋŋ se ajɛya 13 wena a-taa pahayıɣ tɔɔnası nzı paaɖʊʊ anasayı huɖe nɛ kɔɔ wɛtʊ natʊlɛ (2) yaa natʊtozo (3) pınaɣ 2012 taa nɛ pılabı ɖeu se ajɛya 13 taa lɛ 10 kɛ tanım taa ajɛya wena alʊkı se pıɖɛnı-yɛ nɛ ɛsɛndaa yɔ a-taa pınaɣ 2012 taa lɛ, ɛkıtaaɖınaa hiŋ nanza nɛ naatozo nɛ nabʊyʊ (43,7) yaa pʊ-hɔɔlʊʊ nanza haɖaʊ ŋgʊ paaɖʊʊ anasayı huɖe nɛ kɔɔ tɔɔnası tɛɛ yɔ kı-taa.

Bresil ɛjaɖɛ yɔ pılı pınzı nanza lɛ ɖamayɔɔ kı-kɛʊ tikiɖe sʊsɔyɛ yɔ nɛ kıɖaɣnı walaŋzıɣ nɛ haɖaʊ ŋgʊ paaɖʊʊ kʊ-tɔɔnası tɛɛ anasayı huɖe nɛ kɔɔ yɔ nɛ kı-kpaɖı paa ɛjaɖɛ nɖı, pʊ-yɔɔ kadınaɣ ŋga kıtına payı, kpaɣ ɛkıtaaɖınaa miiliyɔɔnaa 6,3 yaa 21 mınʊ yɔɔ (21 %) kpaɣ nɛ pınaɣ 2011 pʊkɔɔ pıtalı ɛzı ɛkıtaaɖınaa miiliyɔɔnaa 36,9 yɔ.

Etats-Unis ajɛya wɛnı nɔɔ yɔɔ tam mbʊ haɖaʊ ŋgʊ paaɖʊʊ anasayı huɖe nɛ kɔɔ tɔɔnası tɛɛ yɔ. Ana ɖɛʊnı nɔɔ yɔɔ keteŋa kpeekpe yɔɔ nɛ ɛkıtaaɖınaa miiliyɔɔnaa 69,5 nɛ po-ɖoŋ haɖaʊ ŋgʊ kʊ-yɔɔ ɛzı (90 %) mınıʊ yɔɔ.
Pınaɣ 2012 taa, wılıŋ weyi ɛkpa Etats-Unis ajɛya taa yɔ eyeba nɛ alesi saamıla haɖaʊ yɔɔ (21 %) nɛ soojaa yɔɔ (12 %). Canada ñahayı ɛkıtaaɖınaa miiliyɔɔnaa 8,4 tɔɔnaɣ ŋga payaɣ se colza yɔ nɛ po-ɖoŋ ñakpa mınıʊ yɔɔ 9,75 (97,5 %).

Inde ɛjaɖɛ hayı yɔlɔtʊ yaa pızatʊ nɛ haɖaʊ kʊnɛ yɔ ɛzı miiliyɔɔnaa 10,8 nɛ kʊ-ɖoŋ talı ɛzı 93 mınıʊ yɔɔ ŋgʊ Chine ɛjaɖɛ taa haɖaa cikpema nɛ kuñɔŋdınaa pahayı yɔlɔtʊ Bt ɛkıtaaɖınaa miiliyɔɔnaa nanza (4) po-ɖoŋ 80 mınıʊ yɔɔ (80 %). Paa haɖʊ weyi ɛhayıɣ ɛzı ɛkıtaaɖı hɔɔlʊʊ mbʊ yɔ. Inde ɛjaɖɛ taa haɖaa hayı yɔlɔtʊ yaa pızatʊ Bt puhuuni-wɛ agbaba 12,6 Sus kpaɣnı pınaɣ 2002 ŋwolo pınaɣ 2012 nɛ agbaba 3,2 SUS pınaɣ 2011 taa yeke.

Afrika wɛ kɛɖɛɣʊnı ɛsɛndaa pıtıŋnı Afrique du Sud ŋgʊ kıhayı haɖaʊ ŋgʊ paaɖʊʊ anasayı huɖe nɛ kɔyɛ tɔɔnası tɛɛ yɔ ɛkıtaaɖınaa miiliyɔɔ 0,6 nɛ kıtalı ɛkıtaaɖınaa miiliyɔɔnaa 2,9. Soudan ɛjaɖɛ ñatını Burkına Faso nɛ Egypte pɔ yɔɔ nɛ Afrika ajɛyaa wena ahayıɣ haɖaʊ kʊnɛ yɔ alıı ajɛyaa nanza (4).

Toure ajɛya ɖama nınaʊ ŋgbɛyɛ hayı saamıla Bt, ɛkıtaaɖınaa 129, 071 nɛ a-ɖoŋ

talɩ 13 mɩnʋ yɔɔ pɩnaɣ 2011 taa.
Kpaɣ pɩnaɣ 1996 ŋwolo pɩnaɣ 2011 taa, tɔɔnasɩ nzɩ pahayɩɣ paaɖʋʋ sɩ-tɛɛ anasayɩ huɖe nɛ kɔɔ yɔ sɩ-sɩnaa nɛ palʋbɩnɩ ñɔɔsɩ, nɛ pɩkandɩ keteŋga yɔɔ ñɩm yɔɔ siŋŋ, ɖɔɖɔ lɛ tɔɔnaɣ labɩ siŋŋ katalɩ ɛzɩ agbaba 98,2 SUS tɔsʋʋ ñohuu kɩtalɩ miiliyɔɔnaa 473 kɔyɛ kilonaa nɖɩ pɩwɛ se paɖʋʋ tɔɔnasɩ tɛɛ pɩnaɣ 2011 taa.

Hohou ŋgʋ payaɣ se CO2 kɩpasɩ ɛzɩ kilonaa agbaba 23,1 pɩmaɣnɩ haba yɔɔ lɔɔɖa miiliyɔɔnaa 10,2 miiliiyɔɔnaa haɖaʋ kʋnɛ yɔ kifezi tɛtʋ mʋzʋŋ ɛzɩ ɛkɩtaaɖɩnaa 108,7, nɛ pɩsɩna nɛ paɖɩɣ kʋñɔŋdʋtʋ kaʋ haɖaa ɛzɩ miiliyɔɔnaa 15,0 panɛ pɔ-hɔŋ taa ɛzɩ ɛyaa miiliyɔɔnaa 50 mbʋ yɔ, pa-taa kʋñɔŋdɩnaa kpaagbaa kpinini keteŋga yɔɔ.
Tɔɔnasɩ nzɩ paaɖʋʋ sɩ-tɛɛ anasayɩ huɖe nɛ kɔɔ yɔ, sɩwɛnɩ waɣzaɣ sɔsɔɔ ɛlɛ sitikɛnɩ nazʋʋ pʋyʋ.
Haɖaʋ lɔŋ tasʋʋ yɔɔ ɖɔm nɛ kɩ-paɣtʋ ɛzɩ palaɣzɩɣ ɖomasɩ ndɩ ndɩ hayɩm taa yɔ nɛ ɛyʋ ɖɩwɛyɛ pɩtɩŋa payɩ pɩwazɩɣ haɖaʋ ŋgʋ paaɖʋʋ anasayɩ huɖe nɛ kɔɔ tɔɔnasɩ tɛɛ yɔ, pɩkɩlɩ nzɩ paɖʋʋ paɣtʋ sɩ-yɔɔ yɔ.

Kɛdɛɖaɣ ŋga kɛwɛ siŋŋ pɩlɩnɩ lɔŋ ñɩnʋʋ nɛ lɛɣtʋ cɔlɔ ɛlɛ ñʋʋ kamtʋ cɔlɔ nɛ ɖɔɖɔ lɛ pɩpɔzʋʋ liidiye sʋsɔyɛ naɖɩyɛ nɛ cɩmlɩzʋʋ ajɛya cikpena wena awɛ tanɩm taa yɔ haɖaʋ ŋgʋ paaɖʋʋ tɔɔnaɣ tɛɛ anasayɩ huɖe nɛ kɔɔ yɔ.

Pʋwɛɛ se paɣtʋ natʋyʋ ɛwɛɛ siɣsiɣ nɛ yɔɔ yɔɔ ɛlɛ tɩtamʋ liidiye ajɛya cikpena wena awɛ tanɩm taa nɛ añakɩ pana se pɩɖɛnɩ-yɛ nɛ ɛsɛndaa yɔ a-taa.

Pɩnaɣ 2012 taa yeke lɛ, tɔɔnasɩ nzɩ paaɖʋʋ sɩ-tɛ anasayɩ huɖe nɛ kɔɔ yɔ, si-ɖomaɣ tɔsʋʋ liidiye talɩ ɛzɩ agbaba 15 SUS.

Cee yɔɔ tamaɣ labʋ - Hɛtʋʋ taa samtʋ pɩlɩnɩ pɩnzɩ yɔɔ ɛyaa sakɩyɛ tisuu tɔɔnasɩ nzɩ sɩ-yɔɔ pɩkɩlɩnɩ kɩyakɩŋ sɔsɔŋ taa weewee ajɛya nɛ tanɩm taa ñɩna wena alʋkɩ se pɩɖɛnɩ-yɛ nɛ ɛsɛndaa yɔ.

«ISAAA» kɛnɩ ŋgbɛyɛ nɖɩ ɖɩlakɩ haɖaʋ tɩma nɛ ɖɩsʋʋ politiki taa nɛ aŋgba wena awɛ a-tɩ yɔɔ yɔ aɖʋ-ɖɩ nesi yɔ.

Tɔɔnasɩ nzɩ paaɖʋʋ sɩ-tɛɛ huɖe nɛ kɔɔ yɔ «ISAAA» tɩma haɖaʋ ŋgʋ kɩwalanzɩ nɛ husuzuu tɔm kʋyʋmam taa pɩlɩnɩ cajasɩ nzɩ pozoki haɖaŋ nɛ ɖomasi taa yɔ.

Tɔm taa nɩʋ ɖɩñɩnɩyɛ yɔ «ISAAA Brief 44»
Tɔɔnasɩ nzɩ paaɖʋʋ anasayɩ huɖe nɛ kɔɔ sɩ-tadɩyɛ kpoŋ ñʋʋ / GM 2012» mayʋ yɔ Clive James.
Weyi ɛñɩnɩɣ ɛnɩ pɩ-taa lɛ ewolo : http : // www.isaaa.org yaa ɛkalɩ ISAAA Afri Center nɛ africenter isaaa.org.
ɛpɩzʋʋ ɛyaa +245204223618 yaa e-mail nɛ info isaaa.org